

PERSPECTIVE DE PERFEȚIONARE A ANALIZEI DE INTELLIGENCE – STUDIILE PROSPECTIVE CA FACILITATOR

Iuliana UDROIU*

Abstract:

We need better predictive intelligence analysis. This statement has driven pundits and practitioners to find better ways to provide anticipative knowledge about future vulnerabilities, threats, and risks, but also about windows of opportunity to promote one countries' national interests.

In this collective effort, futurists have managed to make a difference proposing vision, solutions, methods, and products in order to facilitate the making of better intelligence analysis.

But futures studies are not easy to study and futurists are not always right. They come with different names, different methodologies, complex argumentation and multiple plausible alternatives for better decision making processes. Either way, they provide a framework for creatively and proactively exploring the possibilities and working toward a safer future.

Keywords: intelligence, analysis, future, predictive, decision

Analiza predictivă – trend emergent în intelligence

Atât pentru indivizi, cât și pentru grupurile de interese ori de afaceri și instituțiile guvernamentale, inclusiv serviciile de intelligence, este esențială anticiparea schimbării, fie pentru a lua măsuri de protejare, fie pentru a profita de avantajele timpurii ale unor noi oportunități. În plus, dată fiind ubicuitatea, viteza și gradul de penetrare a comunicațiilor, precum și viteza cu care evenimentele pot escalada în crize, una dintre cele mai mari provocări la adresa securității și apărării, în sens larg, este surpriza.

Teama de a fi luat prin surprindere este motivul pentru care comunitatea decidenților solicită evaluări oportune și relevante referitoare

* Serviciul Român de Informații - Centrul Surse Deschise, csd@cti.ro

la amenințări și provocări cunoscute sau anticipate, generate de actori statali sau nonstatali, referitoare la evoluții, dislocări sau angajări de forțe menite a atinge obiective contrare securității naționale.

Anticiparea nu este însă sinonimă cu ghicitul. Analistii de intelligence trebuie să își bazeze predicțiile pe analiză solidă, utilizând instrumente și metodologii specifice ce permit trecerea dincolo de examinarea, evaluarea și compararea bucăților de informație brută, respectiv permit sintetizarea rezultatelor în produse de intelligence care indică vulnerabilități, riscuri și amenințări. Analiza predictivă merge și mai departe, pentru că obiectivul său este nu doar stabilirea capabilităților sau a evenimentelor trecute, ci determinarea intențiilor și a cursurilor probabile de acțiune.

Decidenții se așteaptă ca serviciile guvernamentale de informații să identifice modalități mai bune de a oferi cunoaștere anticipativă despre amenințări, riscuri și vulnerabilități viitoare, dar și despre ferestrele de oportunitate care să permită promovarea intereselor naționale. Deseori, solicită răspunsuri la întrebări care nu au fost încă formulate sau „nu au lăsat urme”, ceea ce complică sarcinile structurilor de intelligence, obișnuite în general să „informeze” sau să prezinte fapte și evoluții care decurg din intelligence-ul operațional, tactic și strategic.

Pe de altă parte, pentru a-și stabili obiectivele strategice, tactice și operaționale, serviciile de informații sunt interesate în acumularea de cunoaștere anticipativă: în cazul terorismului și criminalității organizate, ne referim la tipurile de acțiune, obiective, ținte sau trenduri. Eforturi importante se fac astfel pentru îmbunătățirea capabilităților predictive, utilizând metode și tehnici precum scanarea orizontului, scenariile, Delphi sau opinia experților, strâns legate de necesitățile, obiectivele și misiunile specifice acestor instituții. Organizațiile guvernamentale, precum serviciile de informații, trebuie să identifice și monitorizeze continuu indicatorii schimbării, dar mai important, să evalueze toate posibilele variante de viitor, pentru a identifica pe acelea care oferă cele mai favorabile condiții pentru îndeplinirea scopurilor și a viziunii organizațiilor, respectiv selectarea „viitorului preferat”.

Potrivit lui Riel Miller, adaptarea în actualul „univers fizic” care pare să devină tot mai complex nu este o misiune ușoară dacă nu reușim să conectăm capacitatea de a folosi viitorul cu percepția realității și aspirațiile emergente complexe. Ca soluție, Miller propune raportarea la viitor drept sistem anticipatoriu, perspectivă ce ia în considerare elementele vii și statice, dar și mecanisme conștiente și neconștiente de integrare a unui viitor (încă) inexistent (Miller, 2011, pp. 23-24).

Studiile prospective

Nu există aspecte de securitate sau societale care să poată fi previzionate cu acuratețe maximă. Mai mult, atunci când abordează aspecte predictive, analiștii trebuie să țină cont de 3 axiome: viitorul nu este predeterminat, viitorul nu este predictibil și rezultatele viitoare sunt alegerile noastre prezente. Joseph Voros explică aceste „legități”.

Viitorul nu este predeterminat pentru că, la nivelul fundamental al naturii, procesele fizice ale universului sunt în mod inerent nedeterminate. În aceste condiții: orice viitor ce rezultă din procesele fizice ale prezentului este, de asemenea, nedeterminat; nu există și nu poate exista vreun viitor care rezultă din procesele fizice ale prezentului decât nedeterminat; nu există și nu poate exista un singur viitor predeterminat, în schimb, se consideră că există infinit mai multe posibile variante alternative de viitor.

Viitorul nu este predictibil pentru că, și atunci când este predeterminat, nu putem colecta suficiente informații referitoare la un grad arbitrar de acuratețe pentru a construi un model complet despre cum ar trebui să se dezvolte acesta. La un moment dat, erorile date de faptul că nu avem informații precise vor face ca modelul să devieze de la „realitate” (oricare ar fi aceasta). Și pentru că viitorul nu este predeterminat, predictibilitatea este de două ori imposibilă și suntem capabili și forțați să alegem dintre posibilele variante de viitor.

Rezultatele așteptate sunt alegerile pe care le facem în prezent pentru că și atunci când nu putem determina care viitor dintre variantele infinite posibile va prevala, îl putem influența prin modelarea viitorului care va rezulta din alegerile pe care le facem cu privire la acțiunile (sau inacțiunile) pe care le facem în prezent, inacțiunea fiind, de asemenea, o alegere. Aceste alegeri au consecințe, așadar trebuie făcute cât mai înțelept posibil (Voros, 2001).

Putem, la un moment dat, să fim norocoși și să ghicim un curs de acțiune sau un eveniment. Există, de asemenea, posibilitatea să anticipăm unul sau mai multe rezultate ale acțiunilor cuiva. Iar aceasta este exact ce fac studiile prospective: permit indivizilor și grupurilor să-și anticipeze viitorul mult mai eficient și să-l modeleze în mod considerabil mai mult decât și-ar dori. Studiile prospective se referă la explorarea, inventarea și implementarea ideilor despre viitor. De asemenea, se referă la construirea și adaptarea variantelor alternative ale viitorului, integrând perspective multidisciplinare despre acțiuni sau fenomene care îi preocupă.

Natura multidisciplinară a predicției, deși reprezintă un punct forte în practică, creează provocări în termeni de stabilire a limitelor. Discipline

diferite privesc conceptul de viitor prin prisma propriilor interese și au propriile modalități de a produce cunoaștere cu privire la acesta (Hines & Gold, 2013, pp. 37-38).

Studiile prospective și intelligence: complementarități metodologice și practice

Din ce în ce mai mulți decidenți au nevoie și doresc genul de informație pe care studiile prospective și analiza de intelligence le pot oferi, iar anticiparea și predicția sunt funcții de bază ale intelligence aflate în plin proces de dezvoltare ca noi discipline științifice.

Legătura dintre studiile prospective și intelligence este una naturală. Mai mult, analiza de intelligence poate avea multiple beneficii de pe urma studiilor prospective dacă viitoarele concepte științifice dezvoltate sunt introduse în toate fațetele procesului analitic. Înțelegând beneficiile plasării în viitor pentru a putea face față incertitudinii prezente, analiștii din sfera intelligence s-au plasat deja, de mult, pe o direcție mult mai proactivă și utilizează tehnicile specifice futurologilor pentru a grăbi procesul de cristalizare a conceptelor specifice.

Similar analiștilor de intelligence, cei care cartează viitorul se raportează la o vastă categorie de „indicii” după care se ghidează: evenimente (interpretarea acestora, contexte și fundamente); evoluții (care pot genera evenimente, mai puțin vizibile, sau conduc la schimbări semnificative în timp); probleme emergente, care pot apărea de pe urma evenimentelor sau evoluțiilor; semnale slabe, dezvoltări dificil de detectat aflate „sub radarul” cunoașterii publice, dar care pot deveni probleme emergente, evoluții semnificative sau evenimente; idei și viziuni (colective sau individuale) care pot declanșa și susține mișcări care promovează schimbarea; posibilități alternative care pot fi făcute publice sub formă de scenarii sau exprimate în forme ce pot fi caracterizate, în sens larg, drept investigații istorice de tip „ce-ar fi dacă?” și paralele care aprofundează înțelegerea cu privire la modul în care alte societăți au gestionat sau au eșuat în a gestiona schimbările (Coote, 2012, p. 108).

De asemenea, similar experților în studii prospective, analiștii de intelligence au dezvoltat și utilizat tehnici structurate de analiză pentru a îmbunătăți calitatea analizelor. Într-adevăr, futurologii și analiștii deseori utilizează, în final, aceleași instrumente, precum scenariile sau Delphi, pentru a atinge, într-un fel, scopuri diferite (Jensen, 2012).

Experții în studierea viitorului au reușit să aducă valoare adevărată în anticiparea viitorului și reducerea posibilității apariției surprizei strategice propunând viziune, soluții, metode și produse care să faciliteze realizarea

de analize mai bune de intelligence. Nu doar că oferă soluții alternative pentru variante alternative de viitor, dar descoperă noi posibile riscuri și amenințări sau oportunități, în cele mai diverse domenii științifice (precum nanotehnologia, schimbările climatice, biotehnologia, ingineria, etc.), cu un impact major asupra securității naționale.

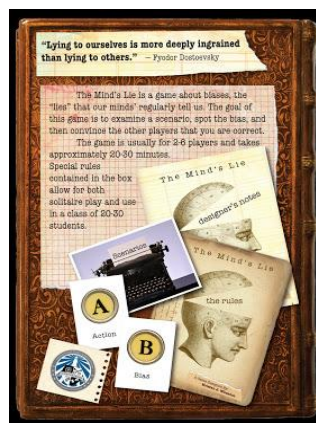
Deseori, teoreticienii conexează studiile prospective cu inteligența colectivă. De exemplu, Riel Miller include inteligența colectivă, alături de *narațiune*¹ și restructurarea ideilor (exprimat prin conceptul *reframing*), în cadrul triunghiular al procesului de previziune. În opinia sa, inteligența colectivă generează probe prin cercetarea acțiunilor care utilizează viitorul imaginar pentru a inventa și crea hărți colaborative și a încuraja participării să pună cunoașterea lor specifică în realizarea „poveștilor” (Miller, 2011, p. 27-28).

Exploatarea inteligenței colective poate juca un rol important în generarea de noi idei, soluționarea problemelor vechi de secole, dezagregarea și distribuirea muncii în modalități noi și inovative și în luarea de decizii mai bune, mai informate, despre viitor (*Collective Intelligence*).

În termeni de metodologie, Joseph Voros a remarcat că realizarea de previziuni este similară celei de analiză de intelligence. Această viziune poate fi descrisă ca fiind alcătuită din 3 etape principale care urmează o secvență logică.

Primul pas îl reprezintă *analiza*, considerată mai degrabă ca fază preliminară către un efort mult mai profund decât un instrument individual. Prognoza și analiza de trend sunt metodele cele mai cunoscute din acest punct de vedere.

Rezultatele analizei alimentează cea de-a doua etapă, *interpretarea*, care are ca scop „sondarea dincolo de suprafață” a analizei pentru a căuta structuri și perspective mai profunde. Aceasta reprezintă domeniul principal al studiilor critice asupra viitorului, analizei multistratificate a cauzelor, gândirii sistemice și a altor abordări „în profunzime” a meditației asupra viitorului. A treia etapă este crearea efectivă a viziunilor anticipative, *prospectarea*, prin care „previzionăm și

<http://sourcesandmethods.blogspot.ro>

¹ În studiile prospective, noțiunea *narrative* are un sens mai larg decât cel utilizat în teoria literară, referindu-se la imaginarea și descrierea variantelor de viitor, așa cum sunt imaginate de expert, ca etapă în metoda scenariilor.

creăm viziuni progresiste”. Acesta este momentul în care diferite perspective asupra variantelor alternative de viitor sunt examinate sau create. Este momentul în care metoda scenariilor, a „viziunilor” sau a viitorului „normativ” („preferat”) sunt incluse în procesul de previziune.

O mare importanță este acordată paletei largi existente de metode și tehnici de studiere a viitorului. Analiza multistratificată a cauzelor (<http://metafuture.org/Articles/CausalLayeredAnalysis.htm>) și „viitorul integral” (Slaughter, 2005, pp. 1185-1192) stau la baza reînnoirii metodologice, fiind necesare metode și tehnici complementare pentru a spori accesibilitatea și impactul abordărilor existente (Voros, 2001).

Pentru a stimula dezbaterile pe această temă, putem porni de la conceptul „I3C”: imaginație – inovație – investiție. Includerea studiilor prospective în activitatea de intelligence guvernamental nu se rezumă neapărat la aceasta, dar perspectiva propusă stă la baza fuziunii dintre cele două sfere de interes.

Imaginația reprezintă o transpunere a ludicului în lumea reală. Jocurile specifice previziunii, simularea, exercițiile de creare a scenariilor și modelarea, ca metode specifice studiilor viitorului, nu sunt noi în intelligence. Au fost utilizate de comandanții militari din antichitate pentru a identifica posibile tipare de acțiune, puncte tari ale inamicului sau soluții alternative pentru abordarea sarcinilor practice, pentru a obține avantaje competitive în confruntarea din lumea secretelor. În prezent, acestea sunt aduse la perfecțiune în laboratoare de cercetare în intelligence, sunt aplicate după principii științifice și testate în rețele colaborative.

Spre exemplu, în 2008, revista „Wired!” (Spy games, 2008) a prezentat 3 jocuri pe calculator (*Rapid Onset*, *Vital Passage*, *Sudden Thurst*) (<http://www.mercyhurst.edu/mu-news/news/faculty-spotlight/2013>) utilizate de analiștii începători în intelligence pentru a analiza probleme complexe precum cele din sfera criminalității organizate sau terorismului. Kristan J. Wheaton, profesor asociat în studii de intelligence la Mercyhurst University în Erie, Pennsylvania (SUA), și-a făcut un obicei din a-și provoca studenții să joace jocuri de strategie pentru a-și exersa abilitățile naturale ca analiști și agenți de teren. Abilitățile de a utiliza jocul ca metodă de învățare au făcut din Kristan Wheaton un expert preferat de publicațiile academice importante și au stat la baza indexării Mercyhurst University de către [bestcollegesonline.com](http://www.bestcollegesonline.com) printre primele 10 cele mai bune colegii americane care aplică învățarea pe bază de jocuri (<http://www.mercyhurst.edu/mu-news/news/faculty-spotlight/2013>). Unul dintre jocurile sale recente, *The Mind's Lie*, sprijină studenții să identifice erorile cognitive și modalități de a le depăși.

Inovarea este imposibilă în absența previziunii. Intelligence-ul acțional de calitate este, de asemenea, imposibil fără inovație din motive simple: vectorii nu trăiesc în lumi separate față de ofițerii de informații; vectorii sunt de obicei mult mai interesați în accesarea tehnologiilor inovative pentru a-și ascunde operațiunile și a obține avantaj acțional.

Anticiparea viitorului necesită, deopotrivă, și investiție. Este nevoie de timp, bani și efort uman. Aceste 3 resurse sunt esențiale pentru ca analiștii de intelligence și futurologii să își îndeplinească misiunile sau scopurile. Este nevoie de investiție în noi tehnologii și dezvoltarea de domenii științifice revoluționare, în persoane cu idei originale, viziune, răbdare și simțul angajamentului.

Succesul în previziune și intelligence implică, de asemenea, conexiuni. Analiștii și futurologii deopotrivă trebuie să beneficieze de înțelepciunea multîmilor, ceea ce înseamnă că trebuie să pună în comun puterea procesării combinate a informației, precum și perspectivele lor unice.

O soluție în această direcție este *cloud computing*. De la analiza datelor și schimbul de informații până la inovație și eficientizarea costurilor, semnificația *cloud computing* este extrem de importantă în crearea cunoașterii necesare și a perspectivelor „proaspete” despre cum ar trebui să arate viitorul.

O altă soluție este valorificarea rețelelor colaborative. Millennium Project, prin intermediul Global Futures Intelligence System (GFIS), oferă un foarte bun exemplu despre cum ar trebui să fie utilizate rețelele colaborative pentru a obține informație validată valoroasă.

Potrivit disclaimer-ului proiectului „GFIS este o nouă modalitate prin care Millennium Project permite participarea și accesul la toate resursele sale integrate. Participanții pot să interacționeze cu toate elementele sistemului, să facă sugestii, să inițieze discuții cu experții din întreaga lume, să caute prin cele peste 10.000 de pagini dedicate cercetării viitorului și 1.300 de pagini referitoare la metode. Site-ul conține un serviciu de traducere Google în 52 de limbi” (<http://millennium-project.org/millennium/GFIS.html>).

Provocări și oportunități

Studiile prospective sunt un domeniu încă ambiguu și complex. Se prezintă sub diferite denumiri (cercetarea viitorului, studii prospective, analiza viitorului, futurism, futurologie, studii predictive etc.), cu diferite metodologii, argumentație complexă și multiple alternative plauzibile pentru procesul decizional. Este un concept extrem de generos și integrează diferite dimensiuni, precum anticiparea, predicția, previziunea sau prognoza. Chiar și comunitatea practicienilor este divizată atunci când trebuie să se prezinte sub

un singur nume, termenul comun pe care îl acceptă cei mai mulți fiind cel de „futurológ”. Încă nu s-a cristalizat un domeniu științific al studiilor prospective, iar teoriile care să stea la baza acestuia sunt amplu dezbătute. Însă eforturile făcute până în prezent sunt extrem de utile, indiferent sub ce nume sunt cunoscute.

Caracteristica principală a acestei discipline științifice în formare este perisabilitatea soluțiilor pe care le oferă, sub presiunea evoluțiilor tehnologice și a schimbărilor culturale – ceea ce pare să fie creativ și provocator în prezent poate fi perimat mâine. Experții în studierea viitorului au, astfel, o povară suplimentară prin faptul că trebuie să transforme idei ce par ridicole în variante plauzibile, prin trierea probelor potrivite și compunerea de scenarii alternative ale unor posibile evoluții.

Însă oportunitatea utilizării studiilor prospective în cadrul intelligence și integrarea lor în instrumentarul analitic se dovedește a fi foarte importantă.

În primul rând, acestea oferă un cadru pentru explorarea creativă și proactivă a posibilităților, pentru conlucrarea în crearea unui viitor sigur din punctul de vedere al securității. Au un rol important în procesele decizionale, educație sau tehnologie, stabilind bazele cunoașterii societății moderne. Valorifică cel mai bine teoriile intuitive, bazându-se, în același timp, pe metodologii structurate de analiză.

În al doilea rând, oferă o metodologie științifică solidă, diversă și sigură. Unele instrumente metodologice sunt adaptate din sociologie, statistică, matematică sau științe politice; altele sunt generate pe bază de experiment de către futurológi. Prin scanarea orizontului, analiza de impact a trendului, analiza de impact încrucișat, piața predicțiilor etc., studiile prospective intenționează să soluționeze azi problemele viitorului și să descopere timpuriu eventuale oportunități. Un compendiu permanent revizuit de metode de studiere a viitorului este oferit tot de Millennium Project. Deseori, există tendința de a alege, în proiecte de sine stătătoare, o singură activitate care să ofere predicții, precum scanarea orizontului sau construirea de scenarii sau propunerea de viziuni (*visioning*), ceea ce face ca proiectele predictive să fie slabe și ineficiente. Ceea este însă util, în schimb, este sensibilitatea la schimbare și identificarea modificărilor emergente – prin cartarea potențialului impact al schimbării, proces în care combinarea diferitelor variante de impact creează scenarii sau alternative posibile de viitor.

În al treilea rând, creează flexibilitate în luarea deciziilor trecând de la focalizarea pe un singur posibil viitor către analiza unor variante alternative de viitor, de la gestionarea realității la crearea de posibilități și de la abordarea

limitată a soluționării problemelor la perspective și soluții largi și profunde, transdisciplinare și sistemice.

În al patrulea rând, schimbă orizontul temporal al planificării de la termen scurt la mediu și lung; previziunea strategică este cea care oferă metode și instrumente de navigare în cele 3 dimensiuni ale timpului.

În al cincilea rând, reduce riscul neînțelegerii perspectivelor asupra lumii la nivelul stakeholder-ilor. Așa-numitele *blind spots* – care apar întotdeauna în cadrul cunoașterii fiecărei persoane sau organizații – pot fi gestionate prin luarea în considerare a diferențelor, ceea ce face mai ușoară implementarea ideilor și mută accentul de pe evitarea riscului pe reducerea sa, pe gestionarea oportunităților și crearea inovației (Inayatullah, 2013).

Concluzii

Poate că devenim mult prea entuziaști atunci când privind intelligence-ul predictiv ca “Marele Joc al asumpțiilor și înțelegerii”, ignorând multiplele posibilități pe care studiile prospective le aduc în procesele de intelligence astfel încât acestea să poată să facă față incertitudinii. Va trebui să identificăm modalități practice de a utiliza viitorul ca parte a proceselor de descoperire și creare a prezentului.

Studiile prospective îmbunătățesc capabilitățile analiștilor de a reconceptualiza și atrage inteligență colectivă, de a sprijini transformarea acesteia în “cultură a previziunii”, adică de a genera o mai bună anticipare a evoluțiilor pe termen scurt și lung. Din această perspectivă, dacă ar trebui să facem predicții despre “viitorul intelligence-ului”, am putea spune că acesta va fi fundamentat pe servicii de cloud, colaborativ, high tech, însă tot supus erorilor, din cauza naturii umane a celor care îl modelează.

Mulțumiri:

Această lucrare a fost realizată cu sprijinul finanțării obținute în cadrul proiectului de studii doctorale și postdoctorale: „Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească” Contract POSDRU/159/1.5/S/140106.

Referințe bibliografice:

1. Bell, Wendell. (2003). *Foundation of Futures Studies: History, Purposes, and Knowledge*, vol. 1, New Jersey: Transaction Publishers.
2. Coote, Jennifer. (2012). *A Simple Guide to Futurewatching*, în *Journal of Futures Studies*, martie 2012, 16(3): 107-112.

3. Hines, Andy, Gold, Jeff. (2013). *Professionalizing foresight: Why do it, where it stands, and what needs to be done*, în *Journal of Futures Studies*, iunie 2013, 17(4): 35-54.
4. IBM Institute for Business Value, *Collective Intelligence. Capitalizing on the crowd*, disponibil la <http://www-935.ibm.com/services/us/gbs/thoughtleadership/ibv-collective-intelligence.html>, accesat la 30.08.2013.
5. Inayatullah, Sohail. (2013). *Futures Studies The Six Pillars Approach*, Report from the Futures Workshop *Creating alternative and preferred futures*, disponibil la <http://www.ibo.org/ibap/conference/2013keynotespeakers/documents/Futures-workbook-ibap-arc-2013.pdf>, accesat la 30.07.2013.
6. Jensen, Carl J. (2012). Beyond the Tea Leaves, Part II: Integrating Futures Research Into Intelligence Analysis, *Understanding and Improving Intelligence Analysis: Learning from other Disciplines Conference*, 12-13.07.2012, London, England.
7. Miller, Riel. (2011). "Futures Literacy-Embracing Complexity and Using the Future", în *Ethos*, octombrie 2011, 10: 23-28.
8. Slaughter, Richard. (2005). *Review of Mapping the Global Future*, NIC, Washington DC, 2004, în *Futures* 37: 1185-1192.
9. Voros, Joseph. (2001). *A Primer on Futures Studies, Foresight and the Use of Scenarios*, în *Foresight Bulletin*, nr. 6, decembrie 2001, Swinburne University of Technology, disponibil la http://www.academia.edu/672713/A_Primer_on_Futures_Studies_Foresight_and_the_Use_of_Scenarios.
10. <http://metafuture.org/Articles/CausalLayeredAnalysis.htm>, accessed 30 July 2013, accesat la 30.07.2013.
11. www.wired.com/politics/security/news/2008/04/spy_games?currentpage=all, accesat la 05.08.2013.
12. <http://www.mercyhurst.edu/mu-news/news/faculty-spotlight/2013/wheaton%20aims%20to%20kick%20start%20yet%20another%20game>, accesat la 05.08.2013.
13. <http://millennium-project.org/millennium/GFIS.html>, accesat la 05.08.2013.